

JEL Classification: G21

Деркач Юлія Борисівна

к.е.н, доцент кафедри банківської справи

Балтян Ростислав Вадимович

студент факультету менеджменту,

обліку та інформаційних технологій

Одеського національного економічного університету

м. Одеса, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Тези присвячені дослідженню діяльності платіжних систем України. Визначено перспективи розвитку вітчизняного платіжного ринку в умовах динамічного розвитку цифрових технологій.

Ключові слова: *платіж, система, банк, платіжна картка, переказ*

Платіжна система будь-якої країни є одним із головних елементів в діяльності як національної економіки в цілому, так і в банківській системі, оскільки виступає каналом зв'язку у загальній системі товарообігу країни. Довгий час платіжні системи розглядалися виключно як технічна інфраструктура, що забезпечує рух коштів та пов'язана з компетенцією фахівців у сфері комп'ютерних технологій. Стрімкий розвиток платіжних систем, залежність реалізації центральним банком грошово-кредитної політики та підтримання фінансової стабільності від належного функціонування основних їх показників призводить до визнання платіжних систем невід'ємною складовою фінансово-кредитної системи держави. Це, у свою чергу, призводить до того, що більшість центральних банків світу беруть на себе відповідальність за забезпечення надійності, безперервності та ефективності діяльності платіжних систем шляхом їх оверсайту, а також вирішують питання їх постійного розвитку та здатності задовольняти фінансові потреби економічних суб'єктів.

В даний час загальні принципи функціонування платіжних систем України регламентуються низкою нормативних актів: перш за все, Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001, який втратить чинність 01.08.2022 натомість вступить в силу Закон України «Про платіжні послуги» підписаний 30.06.2021 та положеннями Національним банком України [1, 2].

Проведене дослідження свідчить, що у 2020 році в Україні здійснювали діяльність міжнародні та внутрішньодержавні платіжні системи та системи переказу коштів. На початок 2021 р. в Україні було зареєстровано 48 платіжних систем [2]. У 2020 році найбільшу суму платежів в Україні здійснено в СЕП 91,4 % від загальної суми всіх платежів. Разом з тим за кількістю платежів лідерами є карткові системи близько 84,7% (рис.1, 2).

Рис.1 Сума платежів в Україні у 2018-2020 рр. станом на кінець періоду, млрд грн [3]

Відповідно до рис.1 платежі у всіх платіжних системах за сумою зростали упродовж 2018-2020 рр. За сумою платежів більше всього навантаження припадає на СЕП. У 2020 р. порівняно з 2019 р. сума збільшилась на 12 366 млрд грн або 38%. За сумою платежів у карткових платіжних системах у 2020 р. порівняно у 2019 р. зростання склало 533 млрд грн або 16%. У системах переказу коштів – 57 млрд грн або 29%.

Зауважимо, що протилежна ситуація відносно кількості платежів (рис.2.)

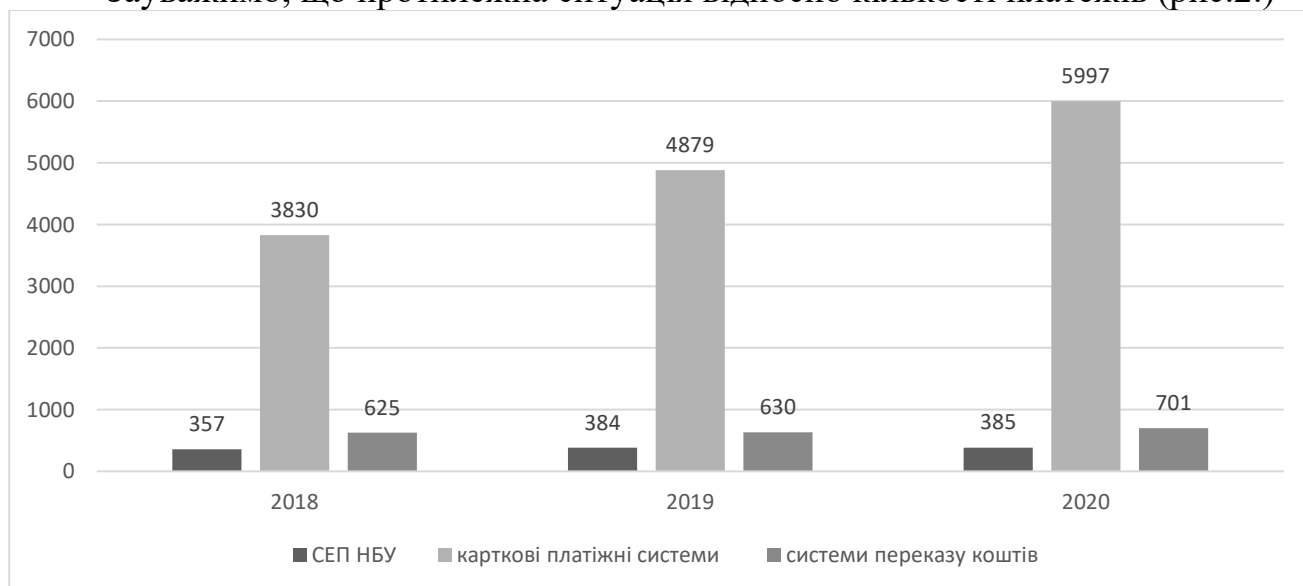

Рис.2 Кількість платежів в Україні у 2018-2020 рр. станом на кінець періоду, млрд шт [3]

Відповідно до рис.2 за кількістю платежів у всіх платіжних системах зростали упродовж 2018-2020 рр. Лідером за кількістю платежів є карткові платіжні системи на протязі всього періоду дослідження . У 2020 р. порівняно з 2019 р. кількість карткових платежів збільшилась на 1118 млрд шт або 23%,

кількість платежів у системах переказу коштів зростає на 71 млрд шт або на 11%. Найменша кількість платежів припадає на СЕП. У 2020 р. порівняно з 2019 р. кількість платежів СЕП зростає на 1 млрд шт або 0,2%

В Україні СЕП є державною платіжною системою класу RTGS8, що забезпечує проведення міжбанківського переказу в національній валюті через рахунки, відкриті в НБУ. Національний банк є платіжною організацією та розрахунковим банком цієї системи [2]. СЕП НБУ є гібридною платіжною системою, що здійснює операції в межах України без надання кредиту та попереднього депонування коштів. НБУ відповідно до вітчизняного законодавства визначає СЕП як системно важливу державну платіжну систему в Україні. Учасниками СЕП є всі банки України та їх філії, Державна казначейська служба України.

Станом на 2021 р. через СЕП здійснювалось 96% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, тоді як через кореспондентські рахунки, відкриті банками в інших банках – 4% таких переказів [2]. Згідно даних НБУ СЕП забезпечує переказ коштів у двох режимах: файлового режимі (15-20 хвилин) та режимі реального часу

Також НБУ є платіжною організацією та розрахунковим банком Національної платіжної системи «Український платіжний ПРОСТІР» [2]. НПС «Український платіжний ПРОСТІР» – це внутрішньодержавна банківська багатомісентна платіжна система масових платежів ПРОСТІР належить до роздрібних систем, у якій розрахунки за товари та послуги, отримання готівки та інші операції з національною валютою здійснюються за допомогою електронних платіжних засобів, а саме платіжних карток. Картка ПРОСТІР – це платіжна картка, яка дає змогу її держателю сплатити вартість товару, або послуги в торговельно-сервісній мережі, отримати готівку, переказати кошти.

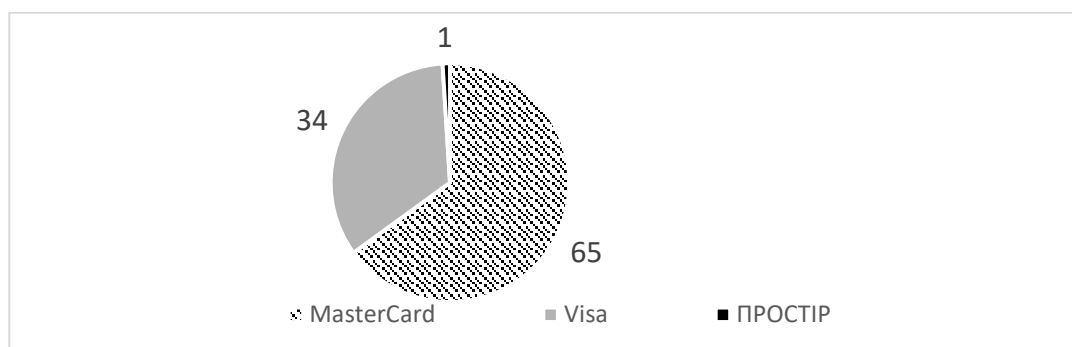

Рис.3 Структура емітованих платіжних карток у розрізі платіжних систем станом на кінець 2020 р.,% [3]

Станом на кінець 2020 року 98% мережі торговельних платіжних терміналів України обслуговували картки НПС "ПРОСТІР", у тому числі безконтактні, що на 3 в. п. більше, ніж на кінець 2019 року, кількість банкоматів склала 17 тис. шт. (87% від загальної кількості банкоматів України). Разом з тим аналіз структури емітованих платіжних карток свідчить про вкрай низьку частку карток «Простір» у загальній кількості -1% (рис.3).

У умовах швидкого розвитку інтернет-технології, значного поширення набувають онлайн розрахунки, все частіше використовують термін «криптовалюта». Криптовалюта – це електронні грошові одиниці, кількість і випуск яких не залежить від реальних грошей, створюваних державами на зразок долара або гривні. НБУ визначився зі статусом криптовалют (Bitcoin, Ethereum тощо) в Україні. Відповідно до чинного законодавства, криптовалюта в якості взаєморозрахунків використовуватися не може, відповідно, біткоіни як платіжний засіб – неспроможні. Отже, фізичні чи юридичні особи, які використовують валюту біткоін, здійснюють операції та ведення бізнесу на власний ризик без жодних гарантій зі сторони держави. НБУ застерігає від операцій з криптовалютами, в тому числі у біткоінах, поки не буде створена система правил, яка зможе запобігти зловживанням.

Список використаних джерел

1. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 № 2346-III. URL: <https://cutt.ly/9T1k8L0> (дата звернення: 30.05.2022)
2. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 30.05.2022)
3. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 21.01.2022)